

Základná škola s materskou školou Štefana Náhaliku Liptovská Teplička

Mgr. Daniela Marosiová
Mgr. Margita Sivošová
Mgr. Peter Plavčan

NAŠA reč

Naša reč

Obsah

Úvodná strana	2
Naša reč	3
Národný jazyk a nárečie	4
Nárečie	5
Nárečový slovník	6
Zvláštnosti výslovnosti niektorých hlások v nárečí	7
Spodobovanie a plurál v nárečí	8
Sviatky v Liptovskej Tepličke	9
Veľká noc	10
Vianoce	11
Ročné obdobia a práca v jednotlivých ročných obdobiach- jar	12
O kosení – leto	13
Jeseň	14
Zima	14
Pracovné činnosti	16
Pečenie chleba	17
Práca v lese	18
Cudzie slová	19
Strava a jej príprava	20
Úlohy – plodiny	21
Prechádzka obcou- regionálne názvy časti chotára	22
Erb Liptovskej Tepličky	23
Teplický kroj	24
Spev a tanec	26
Detské hry	28
Príslovia a porekadlá	29
Hádanky	30
Rozprávky a povesti	31
Smrečiny	32

Milí piataci,

držíte v rukách útlu učebnicu, ktorej obsah je trochu iný, ako ste doposiaľ boli zvyknutí. Hneď v úvode sa stretávate s citátom, ktorého autor vyjadruje vrúcnu lásku k slovenčine a v ďalšej kapitole máme opäť citát. Tentoraz s vyjadrením lásky k materinskému jazyku. Nie je to náhoda. Každý človek, kamkoľvek by odišiel a kdekoľvek by žil, má len jeden materinský jazyk a len jednu vlasť.

Úlohou týchto učebných textov nie je učiť vás pravopis alebo gramatiku. Našou úlohou je pripomenúť vám krásu jazyka, ktorý niektorí z vás bežne používajú, ale mnohí ho už pomaly zabúdajú. Chceme vám vložiť do rúk texty, ktoré vám priblížia krásu a nezvyčajnosť teplického nárečia a pomôžu rozvíjať hrdosť na to, **kto som , odkiaľ pochádzam a čo všetko viem o minulosti svojich predkov.** Vyberme sa teda pripomínať si trochu zvláštnym spôsobom krásu materinskej reči, ktorú každý z nás vnímal svojsky - cez hlas matiek, otcov, starých rodičov, cez množstvo príbehov a rozprávok.

Učebné texty sú rozložené do viacerých tém. V obsahu sa dočítate, aké témy sú v textoch spracované a určite vás niektoré svojím obsahom zaujmú.

Naša reč

Motto: Slovenčina moja, krásne ty zvuky máš.../V. Paulíny Tóth/

Sústred'te sa a premýš'ajte:

1. Pozorne si prečítajte citát.
2. Rozumiete všetkým slovám?
3. Viete vysvetliť, čo znamená slovo zvuky v citáte?

Môžu to byť : a/ hlasové prejavy zvierat

b/ tóny, ktoré vydávajú pri hre hudobné nástroje

c/ buchot, ktorý počujeme pri dopade predmetu na zem

d/ dorozumievanie ľudí

Hlasové prejavy zvierat: Zvieratá dokážu vyjadriť zvukom určité situácie.

Vtáky svojím zvukovým prejavom vyjadrujú nielen radosť, ale vedia ohlásiť aj nebezpečenstvo, spokojnosť...

Psy dokážu iným zvukom označiť cudzieho človeka, inak vítajú svojho pána, inak si pýtajú jesť a piť...

Úloha: ***Viete určiť, pri pohľade na snímky, akú majú psy náladu a čo by asi hovorili?***

Zvuky zvierat sú však odlišné od zvukov, ktorými sa tvorí ľudská reč. Človek sa dorozumieva zvukmi, ktoré vznikli za pomoci rečových orgánov. Napríklad: hlasivky, jazyk, podnebie, pery... Základným zvukom ľudskej reči je hláska. Z hlások sa vytvárajú slová, zo slov vety a z viet súvislý jazykový prejav. **Človek, na rozdiel od živočíchov, má schopnosť myslieť a hovoriť.**

Národný jazyk a nárečie

Motto: Ó, mojej matky reč je krasota, je milota, je rozkoš, láska svätá... / P. O. Hviezdoslav /

Vyznanie bezpochyby najväčšieho slovenského básnika je úvodom k našej kapitole o národnom jazyku a nárečí.

To, ako človek hovorí, je veľkou mierou ovplyvnené miestom, kde sa narodil a kde žije. Obyvatelia Slovenskej republiky používajú na komunikáciu najčastejšie slovenský jazyk. Je to náš **národný jazyk**.

Národný jazyk sa skladá zo spisovného jazyka a z nárečí. Slovenská republika je bohatá na nárečia. Každý región má svoje zvláštnosti. Reč ľudí sa v nich často veľmi líši. **Nárečie je teda reč ľudí žijúcich v určitom regióne, prípadne pohybujúcich sa v určitej sociálnej skupine.**

Nás ale bude zaujímať reč ľudí žijúcich pod Kráľovou hoľou na jej severnej strane.

Kraj je tu naozaj krásny, ale v minulosti bol pre vojny a choroby vyludnený. Preto panovník Belo IV. povolal na tieto územia kolonistov a zaručil im určité práva-priviléžia. Na územie Liptova potom prichádzali Nemci, Poliaci, Ukrajinci, Rusíni, a presídlenci zo severu Oravy.

Úlohy:

- 1/ Určite, z ktorých dnešných štátov by títo kolonisti prichádzali:**
- 2/ Zarad'te aspoň po jednom slove k jazyku, ktorým kolonisti rozprávali: kuchen, šurc, , chološne, zgoraly, ogniska, šlajer, šlog, kolcuny**
- 3/ Napiš k slovám, ktoré poznáš, ich spisovnú podobu**

Nárečie (dialekt)

Iný kraj, iný mrav. Pri putovaní Slovenskom a pri stretnutiach s ľuďmi najnápadnejšie udrie do uší rozdiel v ich reči. Jedni rozprávajú tvrdo, druhí mätko, iní majú spevavú melodiku.

Druh jazyka, ktorý sa používa len v určitom regióne, sa nazýva **nárečie**.

Nárečie istého regiónu sa zachováva v prvkoch ľudovej slovesnosti a folklóru všeobecne.

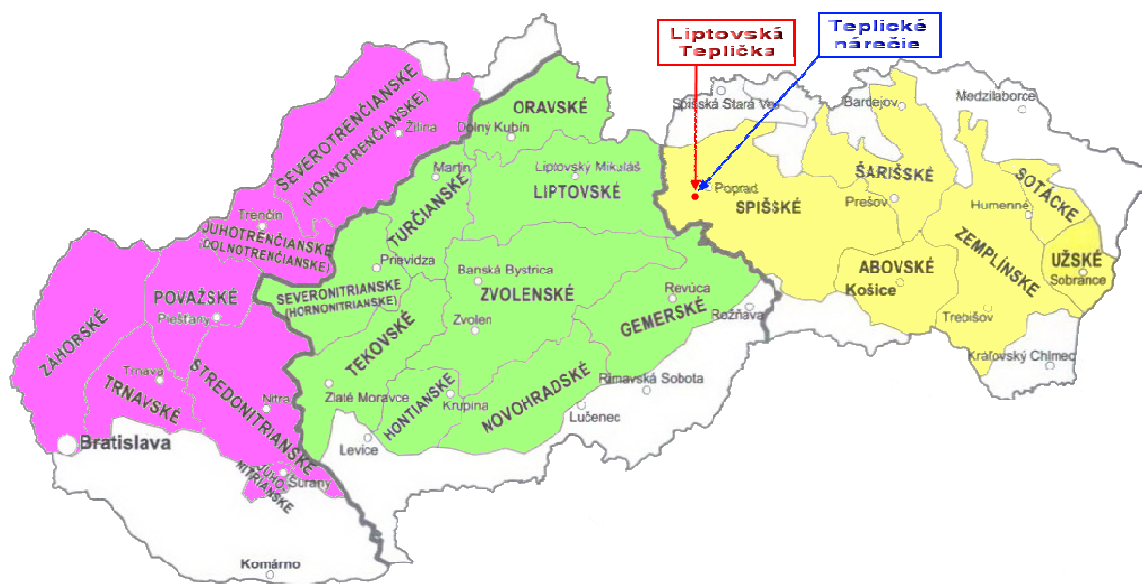
Nárečie (dialekt) sa dedí z generácie na generáciu ústnym podaním. Je to nespisovný útvar jazyka, reč ľudí žijúcich na istom území Slovenska. Používa sa skôr v domácom prostredí. **Na Slovensku je okolo 30 nárečí.**

Vtedajšie rozdelenie územia Slovenska do žúp sa odrazilo aj na dnešnom pomenovaní jednotlivých nárečových oblastí.

Miestne nárečia sa vzťahujú len k určitému regiónu. Delia sa podľa oblastí na :

Východoslovenské
Stredoslovenské
Západoslovenské

😊 Prezrite si mapu slovenských nárečí. Do ktorej nárečovej oblasti patrí vaša obec ?

■ západoslovenské nárečia

■ stredoslovenské nárečia

■ východoslovenské nárečia

□ iné

Povedzte niekoľko nárečových slov z vášho regiónu.

Nárečový slovník

Teplické nárečie patrí do Malopoľsko – sliezkej nárečovej skupiny. Úzko súvisí s poľsko – slovenskými nárečiami. Patrí do hornokysuckého typu goralských nárečí z okolia Čadce na Kysuciach. Pozrime si pomenovania niektorých predmetov.

garnek	hrniec		beštefrant	nezmysel	
bubilar	peňaženka		gacoper	netopier	
kvjat	kvet		jezulan	vianočný stromček	
pipka	fajka		gaugan	perina	
šmata	handra		kamizol	dlhý kabát	
tajch	jazero		palizor	dáždnik	
uhlica	ulica		švankes	tlačenka	
zamet	závej		bilčof	kolíska	